

E-ziny: hra, či e-štyl?

VLADIMÍR PATRÁŠ

FHS UMB Banská Bystrica, patras@fhv.umb.sk

Netreba sa zoširoka zmieňovať o ráznom, mnohocestnom vstupe elektroniky a tzv. nových médií do nášho života v poslednej polstovke rokov. Popri všeobecne známom orwellovskom spracovaní a jednej z najnovších umeleckých fikcií v podaní D. Browna (2005) o nich zaujímavo a prognosticky prekvapivo presne hovorí napr. „pôsobivo rozporný Kanadčan“ H. M. McLuhan (2000). Pravdaže, v spomínaných náhľadoch a interpretáciách zhovievavo ponechávame bokom technickú stránku médií a dobové obmedzenia elektronických interakcií. Nie je potrebné zdôrazňovať ani účinky elektronickej podmienenej komunikácie na (pro- či a-) sociálne správanie a psychiku človeka v individuálnom a spoločenskom zmysle. S nimi všeobecnejšie súvisí aj tlak na dejinno-kultúrne paradigmy. Za všetky príspevky z tohto okruhu uveďme publikácie J. Cejpeka (1998) a Z. Vybírala (2000). Odbočením z hľadiska témy tohto príspevku by bolo zaoberanie sa jednotlivinami, osobitosťami či nápadnosťami elektronických interakcií, a to i napriek ich nespornému komunikačnému podložíu a skrytému alebo výraznému zábavno-hravému rázu a poslaniu. Nedovoľujem si teda vstúpiť, len nazrieť do stále sa rozrastajúcej elektronickej komunikačnej sféry. V každom prípade jej zložitú charakteristiku zdôrazňuje pohyb elektrónu vo vodivom prostredí a analógový či digitálny spôsob tvorby, prenosu a spracúvania informácií v širokom význame.

Ináč povedané: v týchto úvahách sa pracovne vzdávam pohľadov na vyvinutú masmediálnu oblasť rozhlasu, televízie, telekomunikácií a pod. Zdržiavam sa v technologicky a textovo-komunikačne najdynamickejšej, ale pod vplyvom jej rozmachu už dostatočne ustálenej a vžitej počítačovej subsfére. Počas vcelku dvoch desaťročí usídľovania sa tohto spôsobu komunikácie bolo v slovenských podmienkach k nemu povedané už veľa, napriek tomu však stále nie dosť na trvácnejšie metodologické ukotvenie. [Z nemnohých príspevkov v slovenskom okruhu je namieste uviesť pôvodne časopisecky, neskôr knižne publikovaný „prvý pokus o charakteristiku a rozbor internetových textov“ prostredníctvom žánru diskusie z druhej polovice 90. rokov od J. Findru (Findra, 1998, s. 110). Komplexnejší všeobecnolingvistický príspevok k problematike elektronickej determinovaných textov (pozri Wachtarczyková, 2000) sa nateraz ešte nedočkal knižného vydania.]

Pri tejto príležitosti je mojím zámerom uberať sa slohovo trasovanou cestou. Vychádzam z už avizovaného poznania, že štylistika má voči komputerovej subsfére a najmä jej textom stále výskumný dlh. Skúsme systémovo objektivizovať jazykovo-štylovú podstatu elektronickej komunikovania, osvetliť jej funkčné možnosti a zovšeobecniť v tomto prípade štylistické úvahy. Teoretickú základňu pritom vytvára sústava opozitne vymedzených textových determinantov v zmysle koncepcie J. Findru (1991, 2004). Prirodzene, aj v jadre tohto príspevku spočíva žáner ako prienik hĺbkovej a povrchovej, obsahovej a výrazovej štruktúry textu. Nakoniec sformulujeme odpoveď na otázku uloženú v názve.

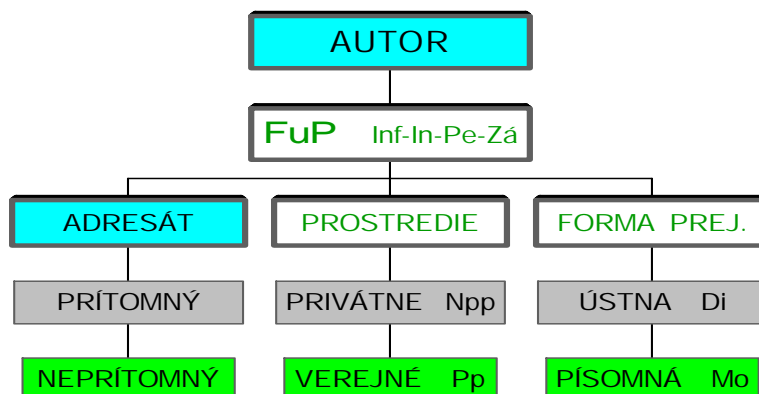
Úvahy sledujú niekoľko cieľov. Zamýšľajú aspoň sčasti oslabiť stále nezriedkavé mýtizovanie až fetišizovanie či na druhej strane odmietanie až zatracovanie elektronickej, najmä počítačových interakcií. V konečnom dôsledku by mohli zblednúť rozpaky pri čiastkovom, zväčša opatrnom, nepríliš výstižnom hodnotení elektronickej podmienených textov z hľadiska ich pôvodu, štylovej podstaty a príslušnosti. Aj na základe vedecky

motivovaných pozorovaní či počítačovej používateľskej kompetencie viacerých z nás sa dost jednoznačne ukazuje, že pôsobisko pracovne uvažovaného *elektronického (e-) štýlu* sa nachádza na veľmi širokom teritóriu. Jedným z vhodných dôkazov je práve neobvykle pestrá výrazová podoba a pružný kompozičný skelet ako prejavy viacúrovňovo synkretizovaného žánrového zastúpenia v elektronicky modifikovaných textoch.

V tejto chvíli je príhodné vysloviť čiastkovú hypotézu: pod krídla perspektívneho *e-štýlu* je možné zahrnúť ak nie všetky, tak prevažnú väčšinu jazykových prejavov fungujúcich v komputrovom komunikačnom prostredí. Elektronicky determinované texty sú totiž napriek ich výrazovej mnohotvárnosti obvykle vybavené charakteristikami, ktoré im prepožičiava či vtláča počítačové prostredie. Z typologicky nerovnorodého reťazca črt uveďme najpodstatnejšie príznaky: interaktivita a vznik sieťových polygónov (ich stránky v mediálnom prostredí pozri McQuail, 1999, s. 324); interkonektivita; manifestačno-gestačné sklony zo strany autora, dôsledné zameranie komunikácie na adresáta, dôkladný dialóg s operatívnou výmenou až zjednocovaním rol autora a adresáta; virtuálna (pseudo)anonymita; technické zmenšenie medziosobných a komunikačných rozstupov a zrýchlenie dorozumievania; viacstupňová spätná väzba; hypertextovosť; viac kódovosť a multimediálnosť. Ukazuje sa, že z hľadiska textu sa súbor primárnych štýlotvorných činiteľov v technologicky stálom prostredí hierarchicky usúvzťažňuje takto: 1. funkcia prejavu, 2. autor + adresát, 3. forma prejavu.

Vyslovili sme úvahu o možnosti štýlovo charakterizovať a systematizovať *všetky* texty predurčené na elektronické komunikovanie. Máme pritom na zreteli neobvykle množstvo žánrov, ktoré si nachádzajú v elektronickom prostredí vďačný životný priestor. V tejto súvislosti je namieste otázka: ktoré nástroje pomáhajú poodhaliť všeobecnú štýlovú podobu elektronicky determinovaných textov? Doplníme do naznačeného systému štýlotvorných činiteľov ich druhotné, protikladovo poňaté súčasti:

Obr. 1 Sieť štýlotvorných činiteľov v elektronickom prostredí

FuP... funkcia prejavu:

Inf = informatívna **In** = inštruktážna **Pe** = persuazívna **Zá** = zábavná

Npp... nepripravený prejav ↔ **Pp**... pripravený prejav

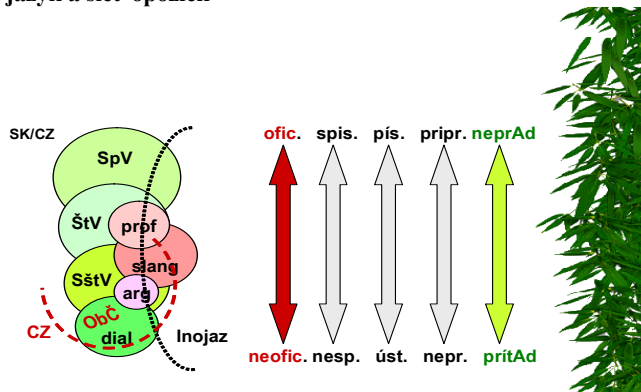
Di... dialogický prejav ↔ **Mo**... monologický prejav

ZÁKLADNÝ MODEL elektronicky determinovaného textu: $M_{EDT} = FuP_{inf} + Adr_{neprít} + Prostr_{verej} - Pp + For_{pisom - mo}$

Protikladovo vymedzené determinanty vztiahneme k rozloženiu variet v rámci prirodzeného jazyka. Takto sa v základnej, nosnej podobe sprievádza systém a distribúcia

potenciálnych štýlém ako odraz ich hĺbkovej – slohovopostupovej štruktúry. Žáner – o ňom je reč – sa (nateraz v elektronickom prostredí) ustáľuje s invariantnou hodnotou a zároveň s variačným potenciálom:

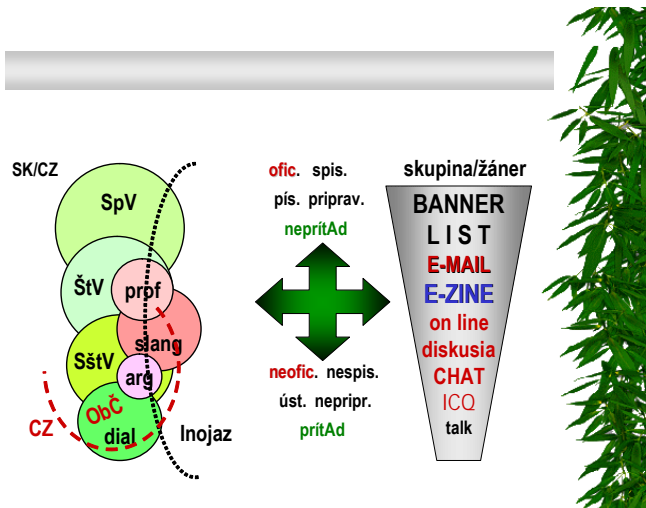
Obr. 2 (Národný) jazyk a sieť opozícií

SpV... spisovná varieta ŠtV... štandardná varieta SštV... subštandardná varieta
 prof... profesionalizmy
 slang... slangy
 arg... argoty
 dial... dialekty
 ObČ... obecná čeština (v českom národnom jazyku)
 Inojaz... prvky, zložky a mechanizmy iných jazykov
 Ad... adresát

Zvecnime modelové predpoklady a načrtnime ich pravdepodobné žánrové variácie. V grafickom stvárnení sa nachádza naznačenie možností toho-ktorého žánru, príp. žánrovej skupiny elektronicky determinovaných textov čerpať z príslušných jazykových variet.

Obr. 3 Jazyk = výraz + význam – štýlotvorné činitele – žáner

Z doterajších prístavení vyplývajú tri čiastkové závery. Posledný z nich zároveň vytvára predstupeň na zaujatie postoja k vlastnému predmetu tohto príspevku.

1. Elektronicky podmienený text je výsledkom funkčnej spolupráce, resp. napätia v sústave neverbálnych podmienok (= štýlotvorných činiteľov). Tie sa na princípe totožnosti a zároveň odlišnosti komunikačno-pragmaticky, vždy jednoznačne usúvzťažujú v integrovanom počítačovom prostredí. Výsledok ich rozpoloženia nadobúda invariantnú povahu.
2. Každý žáner/žánrová skupina v elektronickom prostredí prekonáva rozsiahle, veľkoplošné, a preto indiferentné, štylisticky neaktivizujúce podmienky svojho prostredia. Na prejavenie svojskej žánrovej identity si hľadá pevný jazykový štýl schopný fungovať aj mimo elektronického prostredia. Deje sa tak pod vplyvom vždy osobitej súhry protikladovo budovaných štýlotvorných činiteľov. Štýlotvorné tendencie v rámci celej tzv. komputerovej žánrovej skupiny nadobúdajú odstredivú povahu. To znamená, že na okrajoch skupiny sú divergentné sklony jednoznačné; viažu sa s polárnymi neverbálnymi charakteristikami. V strede žánrovej skupiny sú na tejto prvej úrovni abstrakcie odstredivé tendencie tlmené, nevýrazné. Napr. reklamný pohyblivý prúžok (banner) má črty štýlov objektívnej povahy, rozhovor (talk) v reálnom čase s príspevom webkamery zasa príznaky subjektívnych štýlov.
3. Výskumne náročná situácia vzniká práve v strede žánrového poľa elektronických textov. Stred obsadzujú a vyplňajú webové stránky. Z nich najmä texty určené na žurnalistické účely výrazne, modelovo preukazujú svoju štýlovú príslušnosť k žánrom publicistického štýlu. Pod tlakom, resp. pri využívaní podmienok elektronického prostredia však oproti tradičnej tlači najvýraznejšie, obvykle neočakávane menia svoju štýlovú tvár. Tak rozširujú, obohacujú charakteristiky starších, vyvinutých a ustálených žánrov a poverujú ich ďalšími úlohami. Dôsledok rozpinavosti je jednoznačný: žánrový stred generuje ďalšie žánrové variácie na osi konvenčnosť – inovatívnosť – tvorivosť (– originalita).

Dovolím si nakrátko funkčne odbočiť. Pred časom na medzinárodnej konferencii v Lodži som vyslovil myšlienku, že po „četmáanii“ a takpovediac „post- pohojdávani“ na vlnách internetu sa aj úroveň diskusií v elektronických verziách novín navracia k svojej textovej prapodstate (pozri Patráš, 2002). Uchvátenie tzv. novými možnosťami elektronického prostredia sa mi aj dnes ukazuje ako vskutku prechodná záležitosť.

Naznačme dôvody na toto konštatovanie. V elektronicky podmienenom prostredí sa ustavične mení a najmä vylepšuje počítačová grafika. Sústavy emotikonov bujnejú a individualizujú sa do takej miery, že im už občas nerozumejú (nemusia/nemienia rozumieť?) ani ich autori. Počítačový slang nemožno pre jeho prchavosť ani zachytiť v solidnejšom slovníku. Sebaupozorňovanie, afektívnosť, prejavy obscénnosti a vulgarity pod vplyvom zdanlivo neobmedzenej anonymity už nie sú „in“. Vynaliezavosť *internautov* voči elektronickým strážcom komunikácie sa totiž už vyčerpala; radosť z tejto roztopaše už unavuje jej pôvodcov. Konvenčné hranice tabu prakticky nejestvujú, niet čo rušiť... Teda už nie gesto, upozornenie či apel „som tu, chcem sa hrať“, nielen kratochvíľa na zaháňanie nudy. Do popredia sa prediera stále naliehavejšia žiadosť o nadviazanie solídnejšieho kontaktu, vypočutie či rešpektovanie názoru jednotlivca. Tieto signály, prejavy a sklony posilňujú práve textové podložie komunikácie aj v neformálnejšej časti elektronického prostredia. Na širšie zdôvodňovanie postačí nazrieť na aktuálne stránky elektronických novinových a klubových diskusií, príp. aj spontánnejších komunikátov z okruhu diskusných klubov, násteniek, četu, zoznamiek a i. Lapidárne zaujatie postoja možno zhrnúť do slov: po hravej/hrovej ére nastupuje, príp. nastúpi štýl.

Vieme: kde spočíva zámer či sa naplňa istá funkcia, vzniká, uplatňuje sa a pôsobí štýl. To aj vtedy, ak je komunikačným zámerom napr. len zábavná alebo fatická funkcia. Hra a štýl majú pravidlá, vlastný vývin a v každom prípade sú prejavom komunikačnej kultúry. Súhrnne možno povedať: každá hra ako prejav patričného stupňa organizovanosti nadobúda svojský štýl.

Kedy však možno hru a štýl oddeliť od seba? Možno si položiť aj sprievodnú otázku: v akom prípade sa obe kategórie zblížujú a prirodzene prekrývajú? Kedy spolupracujú do takej miery, že účastník elektronickej komunikácie nepostrehne či nerozlišuje hru a realitu, pretože to nepovažuje za potrebné? Odpoveď hľadáme práve v prostredí žurnalistiky na internete (on-line journalism).

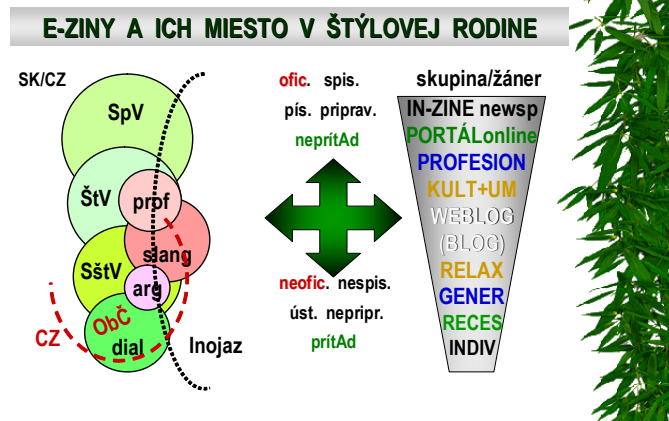
Webové novinárstvo sa dnes vetví do dvoch ramien. Prvé tvoria internetové verzie tradičných tlačných vydaní novín, časopisov, občasníkov a pod. V celosvetovej elektronickej sieti však obvykle žijú bez viacerých rubriek, príloh či komerčne zaujímavých súčastí. Tie sú vyhradené len pre klasickú podobu. Súvislosti medzi tradičnou a elektronicou verziou potvrdzuje napr. návšteva v podobe elektronickej stvárnenej obálky printového vydania.

Druhé rameno produkcie v rámci žurnalistiky na internete tvoria pravidelne obnovované a dopĺňané webové strany bez ich tlačenej paralely – elektronicke časopisy. Na označenie ich príslušnosti sa súbežne používajú pomenovania *i-zines*, *webzines*; terminologicky sa ustáľuje *e-magazines*, skr. *e-ziny*. Pôvodne mali podobu len nenáročného e-mailu s textom. Dnes ich už považujeme za plnohodnotné webové stránky. Sú nízkoinvestičné, komerčne stále úspešnejšie, a preto prudko expandujúce médiá. Vyznačuje ich žánrová a tematická rozplývavosť, rozličná, občas nevyhranená či nejasná orientácia a zameranie, rôzna technologická úroveň a viac či menej presne, ale vždy účelovo projektovaná skupina adresátov. [K žurnalistike na internete pozri príslušné heslo, napr. Osvaldová – Halada a kol., 1999, s. 220.]

Samozrejme, nás zaujíma jazykovo-štylistická úroveň *e-zinov* a sledovanie vzťahov medzi hrou a štýlom.

Aj na základe sondážneho súboru vzoriek (pozri hierarchicky usporiadané hyperlinky na pozíciách 1 – 8 v časti *Literatúra – internetové zdroje*) a s oporou o sústavu štýlotvorných činiteľov je možné podľa funkcie vcelku presne vymedziť modelovú – hĺbkovú, štýlovú a povrchovú, slohovopostupovú – štruktúru fakticky každého jazykového prejavu v skupine *e-zinov*. S oporou o obr. 4 znova platí, že situácia v okrajových žánrových sférach je štylisticky priezračná. Vyhranené žánre sa totiž sústreďujú na protipóloch viazaných vzťahom uvedomovanej podobnosti a odlišnosti. *In-ziny*, portálové sieťové mapy a tzv. informačníky sa na povrchovej úrovni uplatňujú s črtami spravodajských žánrov publicistického štýlu, druhotne administratívneho a odborného štýlu. V hĺbkovej rovine sú budované na princípoch objektívnosti, nesúdržnosti, enumeratívosti a zameniteľnosti svojich slohovopostupových súčastí. Na opačnej strane generačne, satiricky a individuálne, resp. individualisticky sa tváriace recesníky preukazujú väzby s beletristickými žánrami publicistického štýlu, druhotne s umeleckým a hovorovým štýlom so sklonmi odkrývať individuálny štýl. V hĺbkovej rovine sa viažu so subjektívnosťou, súdržnosťou, výkladovosťou a následnosťou slohovopostupových výstavbových zložiek. Náročnejšia výskumná situácia opäť vzniká v strede žánrovej skupiny *e-zinov*. Krátkodobovo voľný priestor obsadzujú texty, ktoré dočasne oscilujú na pólových, protichodných charakteristikách.

Obr. 4

- In-zine newsp...** výrazne spravodajsky zamerané elektronické periodikum (príklad – poz. 1)
Portál online... informačné návěstidlo (poz. 2)
Profesion... odborne zameraný informačný občasník (poz. 3)
Kult + um... umelecky orientované periodikum (poz. 4)
Relax... periodikum predurčené záujmovej skupine (poz. 5)
Gener... zábavník pre sociogeneračne vymedzenú skupinu príjemcov (poz. 6)
Reces... elektronický recesník (poz. 7)
Indiv... individualisticky zamerané, obvykle amatérsko-naturalisticky stvárnené texty bez výraznejších ambícií na širšiu publicitu (poz. 8)

Ako vhodný príklad na stredové postavenie uveďme jeden z najnovších útvarov, nateraz s profesiovým pomenovaním *weblog* so sprievodnou podobou *blog*. Nie celkom presne sa označuje aj združeným pomenovaním *internetový denník*. Nateraz ho bezrizikovo nemožno nazvať žánrom. Je však príznačné, že napriek novosti a typologickej neustálenosti sa už vyhranene preukazuje protikladom *individuálne – spoločenské* so zreteľným úsilím posilňovať spoločenský pól. Metodologické nástroje na zrod žánru máme poruke. Aj na „nižšej“, skonzretizovanej úrovni môžeme teda znova sledovať ustáľovanie invariantu a vznik variantov.

Prieskum súboru vzoriek (pozri hyperlinky na pozíciách 9 – 11 v časti *Literatúra – internetové zdroje*) potvrdzuje vývinovú líniu charakteristickú pre celú sústavu elektronicky podmienených jazykových prejavov. (We)blogové texty zreteľne potvrdzujú dvojakú ambíciu: 1. operatívne zaujať stredové postavenie medzi skupinou internetových elektronických textov a 2. na nižšej úrovni abstrakcie podniknúť postupné rozpínanie a prienik weblogu – ak sa ujme ako žáner – do relatívne vypracovaných, ustálenejších žánrových okruhov. Je pozoruhodné, ale vcelku logické, že s posunom blogu k spoločenskému pólu vzrastá výskyt a zastúpenie prestížnejších variet národného jazyka, najmä spisovnej a štandardnej variety. Súbežne, vôbec nie paradoxne sa posilňuje aj štatút štýlu. V tomto poznaní sa odtláča aj oprávnenosť lodžského konferenčného konštatovania v exkurze.

Zdá sa, že blog ako perspektívny žáner však plnohodnotne zasiahne len najbližšie žánrové okruhy, teda texty s kultúrno-umeleckým a na druhej strane s relaxačným poslaním (obr. 4). O tomto sklone svedčia priam kultovo sa množiace počty blogových portálov, weblogov a autorov – blogérov. Niektorí aj pod vplyvom priaznivých odoziev, bezprostrednej podpory predovšetkým zo strany čitateľov-diskutérov a následného

dostatočného „zviditeľnenia sa“ vstupujú na stránky klasických periodík. Dnešní autori klasických kníh – napr. uvádzaný D. Brown; na Slovensku „fantómový“ Maxim E. Matkin, 2002 – sa prednedávnom prejavovali aj ako blogéri.

Ostatné, od stredy vzdialenejšie texty si pravdepodobne zachovávajú samostatnosť a odolávajú ataku weblogov. Rozšírenie funkčného a štýlového priestoru blogu sa teda neukazuje takým ambicióznym ako stredový útvar e-zinu na východiskovej úrovni (porov. obr. 3). Doterajší systematický prieskum blogových portálov podporuje túto úvahu.

Záver popri prípustnom syntetizovaní problematiky prináša odpoveď na záležitosť, ktorá spočíva v názve tohto príspevku.

E-ziny odpútaním sa od geneticky prvotného, tradičného prostredia tlače vstupujú na vskutku rozsiahle štýlové pole, prajné voči textom a žánrom elektronickej komunikácie. Elektronické magazíny si do virtuálneho priestoru prinášajú všetky hlavné črty svojho žurnalistického pôvodu a predurčenia. Z konkurenčného hľadiska neostávajú odolné voči ponuke či výzvam vplyvného elektronickeho prostredia s jeho výhodami a obmedzeniami. V prieniku protikladových vlastností odskúšavajú (ú)nosnosť svojho jazykovo-komunikačného potenciálu, overeného napr. v denníkovej sfére. Ustávajú si novonadobudnutú štýlovú identitu a pod vplyvom komunikačne agresívnejších podmienok a požiadaviek elektronickej sprostredkúvanej komunikácie nastupujú na cestu stupňovitého vnútorného delenia a žánrovej rozpínavosti. To znamená, že na jednej strane vytvárajú stále ďalšie variácie, ale na druhej strane si zachovávajú svoju pevnú modelovú povahu. Deje sa tak podľa sklonov *e-zinu* pripútať sa vcelku alebo čiastkovo k niektorému z vyvinutých jazykových štýlov, pravda, v stále zhodnom technologickom priestore – elektronickej prostredí. Uvažovať o osobitom elektronickej (*e-*)štýle sa teda ukazuje ako nepríliš produktívne.

Ostáva uzavrieť zástož hry v elektronickej prostredí. Z doterajších úvah vyplýva možné riešenie. Uviedli sme, že okrajové žánre v elektronickej prostredí odvážnejšie smerujú k niektorým štýlom. Pri tomto presune a vzniku jedinečného textu sa podporuje pravidelnosť, opakovateľnosť a modelovosť v žánrovej skupine. Invariant teda oslabuje povedomie hry; tá – hoci tvorivá – podlieha presným zásadám. Stredové žánre zásluhou neustálenosti, vcelku stále prítomnej nehotovosti svojich textových charakteristík zasa podporujú nepravidelnosť, náhodnosť a neopakovateľnosť v žánrovej skupine. Hra v zmysle zábavy oslabuje invariant a uplatňuje sa v celej svojej prekvapivosti a príťažlivosti. Podnecuje tak vznik neustále ďalších vnútorne členitých útvarov – zárodkov netradičných žánrov. Dodajme, že na textových premenách sa zásluhou interaktivity elektronickeho prostredia neodmysliteľne spolupodieľajú komunikanti. Akiste aj pre sústavne znásobované povedomie neukončenosti, okamihovosti, chvíľkovosti je internet pre svojich používateľov neustále zaujímavou komunikačnou platformou.

Teda: (nielen, ale najmä) *e-ziny* sa pričinením svojho pracovného prostredia zúčastňujú na účelovom vyvažovaní napätí medzi variantom a invariantom. Premosťujú zábavu a tvorivosť, zblížujú hru a hranie so štylizovaním. Touto parametrizovanou pohyblivosťou a nenútenou, pohodlnou nestálosťou sa zaručuje pestrosť a neustála vývinová dynamika žánrov. Na rovine výrazu sa umocňuje povedomie výberu, zastúpenie a komunikačná hodnota vyšších jazykových variet. V konečnom dôsledku sa upevňuje prestíž prirodzeného jazyka. Jazyk takto potvrdzuje svoju univerzálnosť aj v elektronickej prostredí, ktoré je vybavené konkurenčne silnými neverbálnymi kódovými sústavami.

Literatúra

- CEJPEK, J.: *Informace, komunikace a myšlení*. Praha : Karolinum, 1998. 179 s. ISBN 80-7184-767-4
- FINDRA, J.: Individuálne a sociálne determinanty komunikátu. In: *Všeobecné a špecifické otázky jazykovej komunikácie*. Zost. P. Odaloš – V. Patráš. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta, 1991, s. 53 – 61.
- FINDRA, J.: Štylistika internetových textov. In: *Jazyk, reč, človek*. Bratislava : Q 111, s. 99 – 110.
- FINDRA, J.: *Štylistika slovenčiny*. Martin : Osveta, 2004. 232 s. ISBN 80-8063-142-5
- McQUAIL, D.: *Úvod do teórie masovej komunikácie*. Praha : Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-200-9
- McLUHAN, H. M.: *Človek, médiá a elektronická kultúra*. Výbor z diela. Brno : Jota, 2000. 424 s. ISBN 80-7217-128-6
- OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol.: *Encyklopédie praktické žurnalistiky*. Praha : Libri, 1999. 256 s. ISBN 80-85983-76-1
- PATRÁŠ, V.: „Chatmánie“ v internetovej tlači versus mediálna komunikačná kultúra? (Nad elektronickými stránkami slovenských a poľských periodík). In: *Tekst w mediach*. Red. K. Michalewski. Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2002, s. 163 – 184.
- VYBÍRAL, Z.: *Psychologie lidské komunikace*. Praha : Portál, 2000. 263 s. ISBN 80-7178-291-2
- WACHTARCZYKOVÁ, J.: *Dynamické procesy v súčasnej slovenčine (v počítačovo sprostredkovanvej komunikácii)*. [Rkp. doktorskej dizertácie.] Bratislava : Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, 2000. 98 s.

Beletria

- BROWN, D.: *Digitálna pevnosť*. Z angl. prel. O. Havrila. Bratislava : Slovart, 2005.
- MATKIN, M. E.: *Polnočný denník. Prvý slovenský internetový bestseller*. Bratislava : Slovart, 2002. 175 s. ISBN 80-7145-671-3

Internetové zdroje

1. www.blisty.cz
2. www.gic.sk/index.php
3. www.mosr.sk/index.php?page=15&PHPSESSID=45995caf53fa369eef61e8c5084f0946
4. www.umenie.net
5. www.auto.cz
6. www.koxo.sk/koxo/generate_page.php3?page_id=1
7. <http://mhc.webz.cz>
8. www.fortunecity.com/tinpan/appleway/450/vytrzeni.htm
9. <http://blog.sme.sk>
10. <http://sietook.druskova.sk/?ukaz=prolog#obsah>
11. <http://moskal.blog.sme.sk>

Summary

E-zines: Game or e-style?

A study is aimed at developmental dynamic of texts in the scope of online journalism. An author takes stylistic views of computer sub-sphere, supported by a net of technological, communicative but especially language-compositional conditions and assumptions. A survey of electronic magazines – e-zines – and within them internet diaries – (we)blogs – has shown two sorts of tendencies in a certain text group. 1. Peripheral genres of online journalism – on the one hand informational periodicals, press portals, on the other hand funny magazines and individual irregular entries – tend towards stable styles, for example scientific, administrative or colloquial. 2. A blog appears in the central position. It enriches contiguous genres, which have cultural and artistic or relaxing goal, by integrating polar characteristics. Tendencies mentioned above result from game changes, especially from transforming spontaneous fun into intentional composing. Intentional and purposive character of e-zines has strengthened the prestige of codified and standard variety of national language. Despite of dynamic of computer communication it is not productive to consider the rise of a special e-style.